

Оглядове досьє
щодо зарубіжного досвіду законодавчого регулювання оподаткування
доходів, отриманих фізичними особами, які залучені до економіки
спільного споживання*

Анотація. В Оглядовому досьє викладено результати аналізу досвіду зарубіжних держав (Німеччина, Естонія, Австралія, Канада) щодо оподаткування доходів, отриманих фізичними особами, які залучені до економіки спільного споживання. Окреслено основні тенденції економіки спільного споживання (шерингова економіка) як у світі загалом, так і в ЄС, зокрема. Проаналізовано ініціативи Європейської Комісії щодо економіки спільного споживання, які, по-перше, покликані забезпечити прийняття законодавчих актів та усунути регуляторні прогалини у сфері економічної конкуренції та податкового законодавства, а, по-друге, запобігти податковому шахрайству та оновити правила оподаткування ПДВ відповідно до потреб цифрової епохи.

Ключові слова: *економіка спільного споживання, шерингова економіка, оподаткування доходів фізичних осіб, незалежна професійна діяльність, онлайн-платформа, каршеринг, райдшеринг.*

Основна частина

У зв'язку з подіями, які сколихнули світ, зокрема епідемією COVID-19, збільшенням міграційних потоків, ескалацією військових конфліктів, одночасно зі стрімким розвитком інформаційних технологій, актуальною як для України, так і всього світу, постала проблема правового регулювання оподаткування осіб, активно залучених до економіки спільного споживання. Економіка спільного споживання – це економічна модель, яка визначається як діяльність, що базується на принципі «рівний-рівному» (P2P) і передбачає надання, придбання або спільний доступ до товарів і послуг, що часто здійснюється за допомогою онлайн-платформ. Ця модель є відносно новою та набуває все більшого поширення у різних галузях суспільної діяльності. Її особливістю є залучення великої кількості як продавців (постачальників товарів і послуг), так і споживачів, через посередника – фасилітатора (онлайн-платформу). Прикладами такої співпраці є таксі, які реєструються на різних платформах, короткострокова оренда житла, продаж товарів через платформи, надання побутових послуг, кур'єрська доставка тощо. Водночас, особи, які здійснюють таке надання послуг та продаж товарів, часто не зареєстровані у податкових органах, не ведуть податковий та бухгалтерський облік, не мають реєстраторів розрахункових операцій, що дозволяє їм уникати оподаткування. У зв'язку з тим, що кількість онлайн-платформ лише збільшується, як і постачальників товарів і послуг, збільшується і кількість доходів, які не оподатковуються. Як наслідок, держава

втрачає значну частину доходів до бюджету, тому досліджуване питання є вкрай своєчасним та важливим.

Політика Європейського Союзу (далі – ЄС) з означеного питання є не менш цікавою та актуальною для нашої держави з огляду на початок переговорів про вступ України до ЄС. Так Європейська Комісія (далі – Комісія) визначає економіку спільного споживання (шерингова економіка) як бізнес-модель, у якій діяльність здійснюється за допомогою спільних платформ, що створюють відкритий ринок для тимчасового користування товарами або послугами, які часто надаються приватними особами. У ЄС багато людей користуються послугами економіки спільного споживання, які варіюються від спільної оренди житла і поїздок на автомобілі до побутових послуг. Згідно з визначенням Комісії, економіка спільного споживання включає три категорії учасників: постачальники послуг, які обмінюються активами, ресурсами, часом та/або навичками – це можуть бути приватні особи, які пропонують послуги на разовій основі, або постачальники послуг, які діють у своїй професійній компетенції; користувачі таких послуг; посередники, які з'єднують постачальників послуг з користувачами через онлайн-платформу і сприяють здійсненню транзакцій між ними¹.

11 червня 2017 року Європейський Парламент прийняв резолюцію щодо Європейського порядку денного для економіки спільного споживання, яка покликана забезпечити правову базу та усунути регуляторні прогалини у сфері економічної конкуренції та податкового законодавства. Наміром Європейського Парламенту було привернути увагу до необхідності встановлення критеріїв, які чітко відокремлюють послуги, що надаються фахівцями, від постачальників послуг, які працюють у економіці спільного споживання, що дозволить зменшити можливості уникнення оподаткування в цій сфері².

Також у грудні 2022 року Комісія запропонувала законодавчу ініціативу – ПДВ в цифрову епоху («ViDA»). Ініціатива ViDA – це пакет фундаментальних змін до загальних правил ПДВ у ЄС, який складається з трьох основних компонентів і має поетапну імплементацію. Ініціатива має на меті забезпечити дотримання сплати ПДВ, запобігти податковому шахрайству та підняти правила ПДВ на новий рівень, щоб вони відповідали потребам цифрової епохи.

Три основні компоненти ViDA можна охарактеризувати наступним чином:

- вимоги до цифрової звітності – запровадження загальних стандартизованих вимог до цифрової звітності та електронного виставлення рахунків для транзакцій всередині ЄС (тобто між державами-членами);

- вимоги до платформ (у тому числі платформ шерингової економіки) – вирішення проблем економіки платформ для короткострокової оренди житла, надання послуг, перевезення пасажирів шляхом посилення ролі цифрових платформ у стягненні ПДВ;

---

¹ Collaborative economy. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/en/european-industrial-relations-dictionary/collaborative-economy>

² European Parliament resolution of 15 June 2017 on a European Agenda for the collaborative economy (2017/2003(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0271_EN.html

- спрощення ПДВ – спрощення реєстрації шляхом розширення сфери застосування єдиного вікна для імпорту та зворотного стягнення ПДВ щодо операцій між бізнесом і бізнесом (B2B).

14 травня 2024 року відбулося засідання Ради з економічних та фінансових питань ЄС (ЕКОФІН), на якому обговорювався запропонований пакет законодавчих змін. Однак, міністри не досягли згоди щодо запропонованих змін, а дискусії щодо реформи у цій сфері ще продовжуються.

Комісія вважає, що, як і всі інші підприємства, постачальники послуг і платформи економіки спільного споживання зобов'язані сплачувати податки – податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств і ПДВ. Вона також підкреслює, що держави-члени повинні спростити і роз'яснити законодавство, згідно з яким оподатковуються суб'єкти у сфері економіки спільного споживання. Платформи повинні документувати економічну діяльність, щоб допомогти державним органам збирати податки. У контексті оподаткування основними проблемами є ідентифікація платників податків та оподатковуваного доходу, брак інформації та різні податкові практики в державах-членах ЄС³.

«Побудова адаптованої до умов кожної держави системи оподаткування доходів фізичних осіб має важливе значення, адже вона є однією із найбільш пріоритетних і впливових у плані наповнення бюджету, а група платників податку на доходи фізичних осіб (прибуткового податку) є найбільш чисельною. Податок на доходи фізичних осіб також виступає одним із ефективних фіскальних важелів для різних податкових систем, а основною метою його введення є забезпечення бюджетних надходжень та створення рівнонапруженого податкового тиску на основі прямого визначення доходів платника податків. Виокремлюють декілька типів систем оподаткування доходів фізичних осіб, проте, кожна країна формує індивідуальну систему оподаткування доходів населення, з визначеними законодавством об'єктом і базою оподаткування, системою податкових пільг і ставок»⁴.

Німеччина. У Німеччині економіка спільного споживання складається з компаній, бізнес-моделі яких зосереджені на тимчасовому наданні товарів у користування, іноді в поєднанні з послугами. Це надання відбувається послідовно різним кінцевим споживачам. У деяких бізнес-моделях шерингової економіки власником товарів є сама шерингова компанія (наприклад, короткострокова комерційна оренда автомобілів DriveNow). В інших бізнес-моделях спільного використання компанія виступає посередником між товарами чи послугами, які надають користувачі (наприклад, оренда приватного житла через Airbnb).

У секторі мобільності шерингової економіки в Німеччині спільне використання автомобілів та поїздок є найпопулярнішими додатками. Спільне використання транспортних засобів має на меті використання простору, що

---

³ Відповідь Естонії на запит ЕСРРД № 5712 від 29 січня 2024 р.

⁴ Танклевська Н.С. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/264.pdf>

простоює, шляхом формування та організації мереж спільного використання автомобілів. Шерингова економіка в секторі товарів для дому дуже неоднорідна і як наслідок майже немає кількісної інформації про шерингові компанії та їхніх клієнтів. Вважається, що цей сегмент має невелике економічне значення⁵. Крім того, Німеччина запроваджує нову постанову, яка вплине на індустрію таксі. З 01 січня 2024 року лічильники та одометри таксі мають бути обладнані системою технічної безпеки, а саме пристроєм, який захищає базові цифрові записи про поїздки на таксі від несанкціонованих змін і видалень. Система також створює QR-код для кожної квитанції за кожну поїздку, який можуть сканувати клієнти або податкові органи для перевірки⁶.

Естонія. Прикладом співпраці між податковими органами та компаніями спільної економіки є Естонія. Податкова і митна служба Естонії підписали угоду про співпрацю з кількома платформами, метою якої є надання платформам можливості подавати попередньо заповнені декларації про доходи осіб, які працюють на платформах⁷.

Метою економіки спільного споживання та платформ є посередництво в наданні послуги між двома фізичними особами або в наданні послуги фізичній особі (приватному замовнику). Таким чином, власник або оператор платформи не несе зобов'язань щодо нарахування податку на прибуток юридичної особи щодо суми, перерахованої на бізнес-рахунок постачальника послуг (§ 51 та § 34 Закону про податок на прибуток⁸).

Оператори платформи зобов'язані надавати інформацію до Податкової та митної служби Естонії про продавців або постачальників послуг, які виконують принаймні одну з наступних дій за плату через платформу:

1. здача в оренду нерухомого майна або його частини, наприклад, короткострокова оренда житла через AirBnB;
2. надання послуг на основі часу або завдань, наприклад, надання послуг масажу через Stebby;
3. передача речей, наприклад, продаж прикрас ручної роботи в Yaga;
4. лізинг або оренда транспортних засобів, наприклад, оренда автомобіля через Autolevi.

У 2024 році оператори платформ вперше надали Податковій та митній службі Естонії дані про доходи, отримані користувачами за попередній рік через платформи⁹. Виходячи з отриманих на даний момент даних, майже 20 000 фізичних осіб отримали дохід на платформах, і фіскальний орган буде

---

⁵ Sharing Economy in Germany. Analysis of the sharing economy in Germany and possible courses of action to regulate the accommodation sector. Study of the German Economic Institute (IW) in cooperation with DICE Consult Summary. Federal Ministry for Economic Affairs and Energy. URL: https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Publikationen/Studien/sharing-economy-im-wirtschaftsraum-deutschland.pdf?__blob=publicationFile&v=1

⁶ Germany will require the fiscalization of the taxi industry in 2024. URL:

<https://www.vatupdate.com/2023/08/22/germany-will-require-the-fiscalization-of-the-taxi-industry-in-2024/>

⁷ Відповідь Естонії на запит ЄСРД № 5712 від 29 січня 2024 р.

⁸ Tulumaksuseadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/121112023006>

⁹ The ETCB will start comparing tax returns with data from platforms Estonian Tax and Customs Board. URL: <https://www.emta.ee/en/news/etcb-will-start-comparing-tax-returns-data-platforms>

порівнювати дані їхніх податкових декларацій з даними, наданими платформами.

Австралія. Популярні види економіки спільного споживання Австралії¹⁰ включають: надання послуг із пошуку поїздок (також відомих як спільне використання поїздок) за тарифом через такі платформи, як Uber, DiDi, Shebah або GoCatch; здача в оренду кімнати, будинку або квартири на короткостроковий період через такі платформи, як Airbnb, HomeAway або Flipkey; обмін активами через такі платформи, як Camplify, Uber Carshare, Turo, Spacer, Toolmates або Quirto, зокрема: автомобілі, каравани або автофургони, місця для паркування автомобілів, місце для зберігання, особисті речі; надання творчих або професійних послуг через такі платформи, як OneFlare, Mad Paws або Airtasker, зокрема: графічний дизайн; створення сайтів; випадкові роботи, такі як доставка та складання меблів. Послуги або активи за плату через економіку спільного споживання обкладаються податком на прибуток відповідно до Закону про прибуток¹¹ і податком на товари та послуги відповідно до Закону про нову систему оподаткування (податок на товари та послуги)¹².

До видів діяльності в економіці спільного споживання відноситься перевезення пасажирів за плату з використанням цифрової платформи третьої сторони, такої як веб-сайт або застосунок, наприклад, Uber, Shebah або GoCatch. Дохід від поїздки обкладається податком на прибуток, як дохід від підприємницької діяльності на основі річної податкової декларації. Поїздки також обкладаються податком на товари та послуги з дня початку діяльності, незалежно від обороту. Усі водії, які здійснюють перевезення, повинні мати австралійський бізнес-номер і бути зареєстрованим платником податку на товари та послуги¹³. Витрати, понесені під час надання послуг із пошуку поїздок, підлягають вирахуванню. Це може включати витрати, пов'язані з обслуговуванням або експлуатацією активів, таких як автомобіль або мобільний пристрій. Платник податку на товари та послуги може подати запит на податковий кредит на товари та послуги для податку на товари та послуги, сплаченого за витрати, наприклад: збори або комісії, які стягує цифрова платформа; пальне; лізингові платежі за автомобіль; плата за паркування; бутильована вода, серветки та газети, дезінфікуючі засоби та антибактеріальний спрей, які надаються пасажирам тощо.

Податок на товари та послуги в Австралії – це загальний податок у розмірі 10 % на більшість товарів, послуг та інших предметів, які продаються чи споживаються в Австралії. Обов'язковій реєстрації для сплати цього податку підлягають¹⁴: бізнес, який має оборот 75 000 доларів США або більше; новий

¹⁰ Australian Taxation Office. URL: <https://www.ato.gov.au/businesses-and-organisations/income-deductions-and-concessions/sharing-economy-and-tax/types-of-activities-in-the-sharing-economy>

¹¹ INCOME TAX ASSESSMENT ACT 1997. URL: https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/cth/consol_act/itaa1997240/

¹² A NEW TAX SYSTEM (GOODS AND SERVICES TAX) ACT 1999. URL: https://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/cth/consol_act/antsasta1999402/

¹³ Australian Taxation Office. URL: <https://www.ato.gov.au/businesses-and-organisations/income-deductions-and-concessions/sharing-economy-and-tax/ride-sourcing>

¹⁴ How GST works. Australian Taxation Office. URL: <https://www.ato.gov.au/businesses-and-organisations/gst-excise-and-indirect-taxes/gst/registering-for-gst>

бізнес, якщо очікується, що оборот досягне порогової суми податку на товари та послуги (75 000 доларів США або більше) у перший рік роботи; бізнес, що досягнув порогову суми податку на товари та послуги; некомерційна організація, яка має оборот податку на товари та послуги 150 000 доларів США на рік або більше; надання послуг з перевезення пасажирів на таксі або лімузині незалежно від обороту – це стосується як водіїв-власників, так і тих, хто орендує таксі; якщо платник податку розраховує на надання податкових пільг на пальне для свого бізнесу чи підприємства.

Доходи фізичних осіб від оренди частини будинку або всього будинку через економіку спільного споживання оподатковуються податком на доходи на основі річної податкової декларації¹⁵. Фізична особа, яка здає в оренду весь або частину свого житлового будинку чи приміщення через цифрову платформу, як Airbnb, Home Away або Flipkey повинна вести: облік усіх отриманих доходів і декларувати їх у своїй податковій декларації; облік витрат, які можна вимагати як відрахування. Вона не сплачує податок на товари та послуги на суму орендної плати, яку отримує.

Так Австралійське податкове управління, яке наразі збирає дані з платформ пошуку поїздок і платформ спільного економ-житла, оголосило в листопаді 2020 року через повідомлення про програму зіставлення даних у Gazette, що воно збиратиме дані про продажі в Австралії, здійснені через платформи у 2018–2023 фінансових роках. Зібрані дані будуть електронно зіставлені з даними податкового управління, щоб виявити недотримання зобов'язань щодо реєстрації, подання, звітності та платежів відповідно до податкового законодавства. Програма зіставлення даних про джерела поїздок дозволяє податковому управлінню визначати й усувати кілька податкових ризиків, зокрема: неправильне відображення доходів у деклараціях про доходи та звітах про діяльність; невиконання зобов'язань щодо реєстрації в системі оподаткування та пенсійного забезпечення. Поточні протоколи зіставлення даних доступні на сайті Австралійського податкового управління¹⁶.

Канада. Агентство з питань доходів зазначає, що в економіці спільного споживання фізичні та юридичні особи діляться своїми активами з іншими за певну плату. При цьому, домовленості між ними зазвичай укладаються за допомогою онлайн-платформ через третіх осіб або за допомогою веб-сайту чи застосунку. Економіка спільного споживання може набувати різних форм, таких як: транспорт: спільні поїздки, оренда велосипедів, човнів, іншого моторного обладнання; спільне використання житла: задача в оренду свого будинку, кімнати, котеджу тощо; оренда приміщень: промислових кухонь, садів, парковок, робочих місць або лабораторій. Прикладами таких онлайн-платформ, які вважаються частиною економіки спільного споживання, є Airbnb, CanadaStays, Uber та Lyft. Водночас, у Канаді особа, яка отримує дохід, беручи участь у

¹⁵ Australian Taxation Office. URL: <https://www.ato.gov.au/businesses-and-organisations/income-deductions-and-concessions/sharing-economy-and-tax/renting-out-all-or-part-of-your-home/income-and-deductions-for-renting-out-your-home>

¹⁶ Data-matching protocols. Australian Taxation Office. URL: <https://www.ato.gov.au/about-ato/commitments-and-reporting/in-detail/privacy-and-information-gathering/data-matching-protocols>

економіці спільного споживання, повинна включити цей дохід у свою податкову декларацію¹⁷.

Оподаткування у сфері економіки спільного споживання, наприкладі спільних поїздок або райдшеринг, під якими розуміється угода, за якою водій використовує приватний транспортний засіб для надання за певну плату послуг з перевезення пасажирів, організованих через онлайн-платформу, складається з:

1. Податку на прибуток. Особи, які надають такі послуги, зобов'язані повідомити у декларації про всі прибутки, включно з чайовими, які вони отримують, керуючи своїм транспортним засобом для цілей райдшерингу. Разом із тим, такі особи можуть також вимагати відшкодування витрат на будь-які збори, які утримує онлайн-платформа.

2. Податку на товари і послуги/гармонізований податок з продажів (GST/HST) застосовується до всіх поїздок райдшерингу. На водіїв, які надають послуги райдшерингу, поширюється обов'язок щодо: 1) реєстрації для отримання податкового номера; 2) стягнення GST/HST (з усіх поїздок) та 3) перерахування GST/HST до Податкового агентства Канади.

Водночас, зауважуємо, що розмір ставок податку на доходи та GST/HST залежить від провінції¹⁸.

Узагальнення позицій (висновки)

У світі наразі можна помітити тенденції – таксиста та кур'єри з доставки їжі здебільшого співпрацюють з онлайн-платформами як незалежні суб'єкти господарювання. Зазначені особи можуть провадити діяльність у різних організаційно-правових формах, у тому числі як фізичні особи-підприємці або як самозайняті особи. Кур'єрам, які працюють на онлайн-платформах, не потрібна спеціальна ліцензія для здійснення своєї діяльності. Однак для того, щоб здійснювати доставку їжі, наприклад в Греції, кур'єри повинні мати так званий «номер коду діяльності», виданий податковою службою. Кур'єри та водії таксі, які працюють на онлайн-платформах, підлягають оподаткуванню за загальними податковими правилами, що діють в державі, і в зв'язку з цим до них не застосовуються жодні спеціальні податкові правила. Ці особи в основному підлягають оподаткуванню податком на прибуток та податком на додану вартість. Крім того, вони зобов'язані забезпечувати сплату загальнообов'язкових державних соціальних внесків. Як кур'єри, так і водії таксі здебільшого самі відповідають за адміністрування цих податків, включаючи подання податкових декларацій та підготовку відповідних бухгалтерських звітів¹⁹. Узагальнюючи, слід відзначити, що відсутність єдиних підходів до правового регулювання роботи платформ і постачальників послуг через платформи може бути пов'язана

¹⁷ Government of Canada. Do you work in the sharing economy? Here's what you need to know. URL: <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/news/newsroom/tax-tips/tax-tips-2023/do-you-work-sharing-economy-here-what-need-know.html>

¹⁸ Government of Canada. Taxes and the platform economy. URL: <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/programs/about-canada-revenue-agency-cra/compliance/platform-economy/sharing-economy.html>

¹⁹ Заключне резюме Грузії за запитом ЕСПРД № 5712 від 29 січня 2024 р.

з тим, що відповідне регулювання наразі на стадії розробки Європейської Комісії.

Також варто зауважити про досвід Австралії. Учасники шерингової економіки, які зобов'язані декларувати доходи та вимагати відповідні відрахування, мають такі ж зобов'язання щодо ведення обліку, як і інші платники податків. Вони повинні вести облік усіх пов'язаних з цим доходів і витрат, включно із виписками з цифрових платформ, що показують їхні доходи і квитанції про будь-які витрати, за які вони хочуть отримати відрахування. Ведення обліку витрат на транспортні засоби залежить від методу, який використовується для розрахунку податкової знижки. Як правило, ці записи повинні зберігатися протягом 5 років з моменту, коли вони були підготовлені або отримані, або з моменту завершення транзакцій чи дій, до яких ці записи відносяться.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений чи перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.

При підготовці матеріалів використано інформацію із бази ECPRD. Відповідні матеріали не призначені для користування у власних наукових дослідженнях.